https://doi.org/10.15407/knit2024.05.120
УДК 349.6

Н. Р. МАЛИШЕВА, заст. дир. Міжнародного центру космічного права, д-р юрид. наук, проф., акад. Нац. акад. прав. наук України
ORCID: 0000-0001-6630-227X
E-mail: nataliia_malysheva@ukr.net
А. М. ГУРОВА, наук. співроб., канд. юрид. наук
ORCID: 0000-0003-4134-761X
E-mail: a.m.hurova@gmail.com

Інститут держави і права імені В. М. Корецького Національної академії наук України
вул. Трьохсвятительська 4, Київ, Україна, 01601

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ КОСМІЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Статтю присвячено аналізу організації державного управління космічною діяльністю в Україні та у світі. Зрозуміло, що належна організація управління передбачає наявність структур, здатних виконувати актуальні завдання, які відповідають соціально-економічним, екологічним і культурним потребам держави, а також вимогам забезпечення її безпеки та оборони. Ефективність державного управління залежить від чіткого розподілу функцій і повноважень між управлінськими структурами, а також дотримання принципів субсидіарності та правової визначеності, що запобігає дублюванню повноважень і оптимізує використання ресурсів.

У статті розглядаються різні підходи до організації управління космічною діяльністю у провідних космічних державах світу, таких як США, Канада, Франція, Німеччина, Великобританія, Італія, Іспанія, Туреччина, Китай, Японія, Індія, Південна Корея, Ізраїль, ОАЕ, Південна Африка, Нігерія, Австралія та Нова Зеландія. Зазначається, що одноланкові системи управління, де є єдине космічне агентство, безпосередньо підпорядковане вищому органу виконавчої влади, функціонують у державах, де космічна діяльність має пріоритетне значення для сталого розвитку. У більшості ж держав космічні агентства інтегровані в систему міністерств, відповідальних за більш широкі сфери розвитку.

Аналізуючи систему управління космічною діяльністю в Україні, слід зазначити, що впродовж 30 років вона зазнавала численних трансформацій, але в сучасний період не є ефективною, що значною мірою залежить від недосконалого правового регулювання відповідних відносин, наявності великої кількості нормативних неузгодженостей і суперечностей. Пропонуються шляхи вдосконалення структурно-функціонального забезпечення цієї системи з урахуванням як власного історичного досвіду, вітчизняних потреб, можливостей і викликів, так і з максимальним залученням позитивного зарубіжного досвіду.

Ключові слова: *державне управління, космічна діяльність, дволанкова система управління, ДКАУ, Мінстратегпром, принцип правової визначеності.*

Цитування: Малишева Н. Р., Гурова А. М. Державне управління космічною діяльністю: світовий досвід для України. *Космічна наука і технологія*. 2024. **30**, № 5 (150). С. 120—136. https://doi.org/10.15407/knit2024.05.120

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2024. Стаття опублікована за умовами відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND license (https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

ВСТУП

Державне управління космічною діяльністю є однією з функціональних підсистем державного управління в цілому. Тому закономірно, що ця підсистема має насамперед підкорятися загальним принципам структурно-функціональної організації, серед яких важливо виділити єдність мети державного управління в державі; первинність функцій і вторинність структури; простоту організаційної структури; адекватність норми керованості; оптимальність централізованих і децентралізованих форм управління; принцип зворотного зв'язку та деякі інші [10, С. 210—211]. Водночас підсистемі притаманні й свої специфічні закономірності, відносини і взаємозв'язки організації тих чи інших управлінських елементів. Все це потрібно мати на увазі при аналізі ефективності системи державного управління космічною діяльністю, що склалась в Україні, виявлення її слабких місць і шляхів підвищення ефективності. При цьому важливо усвідомлювати, що від організації державного управління значною мірою залежить ефективність формування та реалізації державної космічної політики [12].

Належна організація державного управління передбачає, по-перше, наявність управлінських структур, здатних виконувати актуальні задачі, що відповідають соціально-економічним, екологічним, культурним потребам держави, а також вимогам забезпечення її безпеки та оборони. По-друге, ефективність державного управління залежить від чіткого визначення управлінських функцій та закріплення повноважень щодо їхнього здійснення за адекватними структурами, здатними їх оптимально реалізовувати. Дуже важливо, по-третє, щоб у процесі розподілу повноважень було дотримано одного з основних європейських принципів управління — субсидіарності, тобто відсутності дублювання повноважень різних управлінських ланок і рівнів, віднесення тих чи інших повноважень до того рівня і ланки системи управління, де відповідні функції можуть бути оптимально реалізовані та забезпечені необхідними ресурсами: кадровими, матеріально-технічними, фінансовими та іншими.

1. ВІТЧИЗНЯНА СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ КОСМІЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ: СУПЕРЕЧЛИВА ІСТОРІЯ ПОШУКУ ОПТИМУМУ

Систему державного управління космічною діяльністю, яка сьогодні склалась в Україні, не можна назвати ефективною. У своєму розвитку ця система пройшла декілька етапів. Її було сформовано 29.02.1992 р. створенням Національного космічного агентства України (НКАУ) як єдиного органу центральної виконавчої влади, що здійснював державне управління космічною діяльністю в Україні, і Голова якого (спершу — Генеральний директор) безпосередньо входив до Кабінету Міністрів України [8]. У 2000-х було здійснено кілька невдалих і нетривалих спроб підпорядкувати НКАУ (пізніше — Державне космічне агентство України) різним міністерствам, зокрема Міністерству промислової політики, від яких швидко відмовились, повернувши ДКАУ самостійний статус. Змінами до законодавства від 04.12.2019 р. Агентство було підпорядковане Міністерству розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства. Нарешті, відповідно до Постанов КМУ від 07.09.2020 р. та від 01.07.2022 р. було визначено, що відтоді діяльність ДКАУ спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра з питань стратегічних галузей промисловості [2]. Вже сам факт численних змін статусу і підпорядкування органу управління космічною діяльністю свідчить про відсутність системного розуміння підстав і особливостей формування структури державного управління космічною галуззю, переваг чи недоліків одно- або дволанкової системи відповідного урядування.

Дволанкова організаційна система управління космічною діяльністю в Україні в цілому відповідає загальній структурі центральних органів виконавчої влади (надалі — ЦОВВ), що сформувалась в державі в результаті реформи 2010—2012 р., врегульованої Законом України «Про центральні органи виконавчої влади» [9]. Цей Закон закріплює за міністерствами функції забезпечення формування державної політики у певній сфері (ст. 6 Закону), покладаючи на інші ЦОВВ, а саме служби, агентства, інспекції, ко-

місії, бюро, функції з реалізації такої політики в окремих сферах (ст. 16). Частина 4 ст. 17 Закону містить уточнення, пов'язані зі статусом саме агентств, зазначаючи, що орган виконавчої влади утворюється як агентство у випадку, якщо більшість функцій цього органу складають функції з управління об'єктами державної власності, що належать до сфери його управління. Слід зазначити, що цей Закон передбачає можливість організації деяких сфер управління за одноланковою системою, коли очільники інших, крім міністерств, ЦОВВ безпосередньо входять до Уряду. Однак це передбачено лише для окремих, визначених Законом органів управління, які названі ЦОВВ зі спеціальним статусом. Сьогодні це Антимонопольний комітет України, Фонд державного майна України, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, Державний комітет телебачення і радіомовлення України, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах електронних комунікацій, радіочастотного спектру та надання послуг поштового зв'язку (ст. 24 Закону). Відповідний перелік наразі не є закритим. Тобто, теоретично можна презюмувати можливість перетворення в майбутньому ДКАУ на орган управління зі спеціальним (самостійним) статусом. Однак на сьогодні передумов для такого перетворення немає. Тому головну увагу у справі реформування системи управління космічною діяльністю слід звернути на розподіл повноважень між Мінстратегпромом та ДКАУ, оскільки в цій частині наявні суттєві недоліки, що здебільшого походять від суперечностей і дублювань повноважень відповідних управлінських ланок, передбачених у правовому порядку. Насамперед звертають на себе увагу невідповідності у визначенні повноважень Мінстратегпрому та ДКАУ, що передбачені в самому Законі України «Про космічну діяльність», а також відповідних суперечностей між Законом України «Про космічну діяльність» [6] — з одного боку, та Положенням про ДКАУ [5] — з іншого. Ці невідповідності закладено вже самим формулюванням базової для аналізованої сфери статті 6 Закону України «Про космічну діяльність», введеної до тіла цього акту Законом № 143-IX від 02.10.2019. Метою цієї статті передбачалось встановлення загальної формули повноважень, що покладаються на Мінстратегпром (частина 1 ст. 6) — з одного боку, та на ДКАУ (частина 2 ст. 6) — з іншого. Однак про те, що такий розподіл в регулюванні повноважень дійсно встановлено, можна лише здогадуватись, оскільки обидва органи цією статтею Закону названі ідентично, а саме: «ЦОВВ, що забезпечує формування і реалізує державну політику у сфері космічної діяльності». Водночас в наступних статтях Закону раптом з'являється управлінський суб'єкт, до якого застосовується формула «ЦОВВ, що реалізує державну політику у сфері космічної діяльності», статус якого не був визначений базовою для відповідної сфери статтею 6 Закону. У результаті виникла плутанина і неоднозначне розуміння розподілу повноважень Мінстратегпрому та ДКАУ в частині: формування Загальнодержавної цільової науково-технічної космічної програми України (стаття 7 Закону України «Про космічну діяльність»), ведення обліку декларацій про провадження господарської діяльності у сфері космічної діяльності та розміщення їх на веб-сайті (ст. 9-1 ЗУ «Про космічну діяльність»), видачі дозволів на окремі види космічної діяльності та подачу заявок на їхнє анулювання (ст. 10), контролю за здійсненням зовнішньоекономічної діяльності, а саме надання дозволів на проведення переговорів та реєстрацію зовнішньоекономічних договорів (ст. 11-1 ЗУ «Про космічну діяльність»), внесення до Державного реєстру космічних апаратів України та виключення з нього космічних апаратів, а також ведення Державного реєстру унікальних об'єктів космічної діяльності (ст. 14 ЗУ «Про космічну діяльність»), обмеження або заборони експлуатації об'єктів космічної діяльності в Україні (ст. 15 ЗУ «Про космічну діяльність»), державного нагляду за дотриманням вимог безпеки космічної діяльності, а також навчання та атестація осіб, які контролюють дотримання космічних правил і наявність необхідного рівня безпеки космічної діяльності, а також осіб, які розслідують інциденти та надзвичайні події (ст. 20 ЗУ «Про космічну діяльність»), охорони космічної техніки та майна суб'єктів космічної діяльності (ст. 22

ЗУ «Про космічну діяльність»), подачі інформації про небезпеку, яка виникає при здійсненні космічної діяльності, а також повідомлення про заходи щодо створення необхідних умов безпеки для населення, майна та довкілля уповноваженому державному органу, підприємствам, установам та організаціям, а також громадянам на їхню вимогу (частина 2 ст. 23 ЗУ «Про космічну діяльність»), негайного інформування відповідних державних органів у разі виникнення загрози під час здійснення космічної діяльності для населення та довкілля України чи іноземних держав та вжиття необхідних заходів щодо забезпечення безпеки населення, майна громадян, підприємств, установ і організацій та довкілля (частина 3 ст. 23 ЗУ «Про космічну діяльність»), визначення порядку та умов страхування ризиків при здійсненні космічної діяльності в Україні (ст. 24 ЗУ «Про космічну діяльність»), співпраці з Міністерством оборони України та розвідувальними органами України у сфері космічної діяльності щодо космічної техніки подвійного призначення (ст. 28 ЗУ «Про космічну діяльність»).

Крім вказаних внутрішніх неузгодженостей Закону України «Про космічну діяльність», ще більше проблем створюють суперечності між цим Законом і Положенням про ДКАУ. Так, пунктом 8 відповідного Положення закладено конфлікт між двома ЦОВВ в частині забезпечення створення та експлуатації наземного і космічного сегментів супутникових систем зв'язку, мовлення та дистанційного зондування Землі, контролю і аналізу космічної обстановки, координатно-часового та навігаційного забезпечення; пунктом 13 Положення — в частині організації розроблення та функціонування Системи сертифікації космічної техніки України (УкрССКТ); пунктом 23 — щодо повноваження з ведення Державного реєстру унікальних об'єктів космічної діяльності, здійснення державного нагляду за їхнім станом і використанням, вжиття заходів для їхньої підтримки; пунктом 24 — щодо здійснення реєстрації космічної техніки; пунктом 25 — щодо здійснення моніторингу та ведення банку даних геофізичних спостережень і забезпечення його взаємодії з Національним центром даних системи сейсмічних спостережень і підвищення безпеки проживання населення в сейсмонебезпечних регіонах; пунктом 27 — щодо здійснення контролю за дотриманням вимог міжнародних договорів України про обмеження і заборону випробувань ядерної зброї, випробувань ядерної зброї на іноземних випробувальних полігонах і здійсненням ядерних вибухів у мирних цілях; пунктом 29 — щодо здійснення функції національного контактного пункту з питань дотримання положень Гаазького кодексу поведінки проти розповсюдження балістичних ракет. Слід також зазначити, що пунктом 30 Положення про ДКАУ визначено, що Агентство забезпечує згідно із законодавством функції страхувальника під час проведення обов'язкового страхування об'єктів космічної діяльності (космічна інфраструктура), які є власністю України, а також обов'язкового страхування відповідальності. Ця норма Положення не відповідає чинному страховому та космічному законодаству, оскільки базується на Постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження порядків і правил обов'язкового страхування в сфері космічної діяльності», що втратила чинність 19.01.2024. А ще 18.11.2021 було змінено редакцію ст. 24 «Страхування ризиків при здійсненні космічної діяльності в Україні» Закону «Про космічну діяльність», якою визначення порядку та умов страхування у відповідній сфері покладається на ЦОВВ, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері космічної діяльності (Мінстратегпром) за погодженням з Нацбанком України.

Здійснений огляд не може не викликати риторичне запитання: чи спроможні органи управління космічною діяльністю ефективно виконувати управлінські функції в умовах такої нормотворчої «чехарди»? Впевнені, що ні. Правове регулювання структури та функцій державного управління в космічній сфері — взірець грубого порушення принципу правової визначеності — одного з основних принципів правотворчої діяльності як в Україні (ст. 3 Закону України «Про правотворчу діяльність») [7], так і у більшості зарубіжних країн, а також в європейському праві [3, С. 153; 4, С. 53—55]. Цей принцип серед іншого означає функціональну визначеність кожного з державних органів, передбачає

не тільки розмежування їхніх повноважень, а й їхню взаємодію, систему взаємних стримувань та противаг, які мають на меті забезпечення їхнього співробітництва як єдиної державної влади. Вимоги принципу визначеності потребують, щоб нормативно-правові акти були зрозумілими (доступними), несуперечливими і пропонували повне врегулювання суспільних відносин, не допускаючи існування прогалин [1, С. 8].

Можливо, орієнтири у напрямку вдосконалення системи державного управління космічною діяльністю може надати зарубіжний досвід? Для відповіді на питання про доцільність та логіку дволанкової організації управління у сфері космічної діяльності, де вищою ланкою є міністерство, а нижчою — відповідне космічне агентство, ми проаналізували досвід організації управління космічною діяльністю провідних космічних держав, який ми наводимо з поділом за регіональною ознакою.

2. СВІТОВИЙ ДОСВІД УПРАВЛІННЯ КОСМІЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Одразу зазначимо, що міжнародне космічне право не містить чітких орієнтирів щодо побудови відповідних національних управлінських структур. Кожна держава формує структури управління космічною діяльністю, виходячи з власних пріоритетів, базової спрямованості відповідної діяльності, особливостей загальної побудови національної адміністративної системи та інших чинників. У політико-правовій літературі виокремлюються чинники матеріального і духовного порядків, які впливають на формування системи державних органів у різних країнах. Серед них, зокрема, називаються такі: географічні фактори, державний устрій, політичний режим, національний склад країни, менталітет населення, правова культура суспільства, панівна ідеологія, існуюча політична доктрина тощо [11, С. 240—244].

• ПІВНІЧНА АМЕРИКА

***Сполучені Штати Америки*. Національне управління з аеронавтики та дослідження космічного простору (NASA)**: працює під керівництвом Уряду США, звітуючи Президенту через Офіс наукової і технологічної політики (OSTP). Закон про національну аеронавтику та космічний простір 1958 року встановлює, що NASA є органом, безпосередньо підпорядкованим президентові США. Адміністратор NASA призначається президентом за згодою Сенату, що підкреслює незалежність агентства від безпосереднього нагляду будь-якого одного урядового департаменту, хоча воно і функціонує в рамках виконавчої гілки федерального уряду. Закон надає адміністратору широкі повноваження для керівництва діяльністю NASA, включно з плануванням та проведенням космічних та аеронавтичних місій, залученням наукової спільноти та розповсюдженням інформації про діяльність та результати агентства. Адміністратору також дозволяється призначати необхідний персонал, будувати об'єкти та управляти власністю як всередині, так і за межами США, що є суттєвим для виконання мандату NASA [26]. До органів управління аерокосмічною діяльністю належить також Національне управління океанічних і атмосферних досліджень (NOAA), що функціонує у межах Міністерства торгівлі та відповідає за моніторинг змін у навколишньому середовищі, включаючи космічну погоду. Слід вказати також на існування Космічних сил США, що є відділом Збройних сил США під управлінням Міністерства військово-повітряних сил та відповідає за військові космічні операції.

***Канада*. Канадське космічне агентство (CSA)**: працює під керівництвом Міністерства інновацій, науки та промисловості. При виконанні своїх завдань Агентство сприяє Міністерству в координації космічної політики та програм Уряду Канади; планує, спрямовує, управляє і здійснює програми та проєкти, що стосуються наукових або промислових космічних досліджень і розробок, а також застосування космічних технологій; сприяє передачі та поширенню космічних технологій; заохочує комерційне використання космічного потенціалу, технологій, засобів і систем. При виконанні своїх завдань Агентство вправі: будувати, купувати, управляти, обслуговувати і експлуатувати космічні науково-дослідні та дослідно-конструкторські апарати, засоби і системи; надавати допомогу департаментам, комітетам та агентствам Уряду Канади у ви-

користанні та просуванні на ринок космічних технологій; надавати гранти на підтримку програм або проєктів, пов'язаних з науковими або промисловими космічними дослідженнями; співпрацювати з космічними та пов'язаними з космосом агентствами інших країн у мирному використанні та освоєнні космосу; ліцензувати, надавати будь-який патент, авторське право, промисловий зразок, торгову марку, або інше право інтелектуальної власності, що контролюється Міністром; укладати контракти, меморандуми про взаєморозуміння або інші домовленості від імені Її Величності або від імені Агентства; набувати будь-які фінансові ресурси, цінні папери або інше рухоме чи нерухоме майно. Міністр координує космічну політику та програми уряду Канади, а також несе відповідальність за діяльність Агентства. Міністр має право, за згодою Губернатора в Раді, укладати угоди з урядом будь-якої провінції щодо виконання будь-якої програми Агентства [16].

• **ПІВДЕННА АМЕРИКА**

***Бразилія*. Бразильське космічне агентство (AEB)** Міністерства науки, технологій та інновацій (MCTI): центральний орган **Національної системи розвитку космічної діяльності** (SINDAE), що відповідає за координацію та реалізацію бразильської космічної політики. До складу SINDAE входять також Національний інститут космічних досліджень (INPE) Міністерства науки, технологій та інновацій (MCTI); Департамент аерокосмічної науки і техніки (DCTA); Командування ВПС (Comaer) Міністерства оборони (MO); Аерокосмічний промисловий сектор; університети та науково-дослідні інститути [15].

***Аргентина*. Національна комісія з космічної діяльності (CONAE)**: працює під керівництвом Міністерства науки, технологій та інновацій. Єдиний орган, наділений компетенцією щодо розробки, виконання, контролю, управління та адміністрування проєктів у космічній сфері. Має такі функції: підготовка та виконання національного космічного плану; проведення дослідницьких робіт з метою формування груп, які володіють необхідними дисциплінами та техніками для доступу до космічних технологій та їхніх застосувань; спрямування космічних технологій для використання в сільському господарстві, картографії, геології, метеорології, екології, медицині, зв'язку, обороні, промисловості та інших галузях; укладення угод з іншими організаціями або приватними установами країни з метою співробітництва; надання технічної допомоги Уряду; залучення необхідних фінансових ресурсів; просування та розвиток угод про співробітництво з публічними та приватними установами інших країн, відповідно до зовнішньої політики Республіки [13].

• **ЄВРОПА**

***Франція*. Національний центр космічних досліджень (CNES)**: працює під спільним управлінням Міністерства досліджень та Міністерства збройних сил. Завданням Національного центру космічних досліджень є розвиток і керівництво науково-технічними дослідженнями в галузі космосу. Він, зокрема, відповідає за: збір інформації про національну та міжнародну діяльність, пов'язану з космосом, його дослідженням та використанням; підготовку та подання на затвердження адміністративним органам науково-дослідних програм, що становлять національний інтерес у цій сфері; забезпечення виконання зазначених програм або у створених ним лабораторіях і технічних установах, або шляхом укладення угод про проведення досліджень з іншими державними або приватними організаціями, або шляхом фінансової участі; нагляд, у взаємодії з Міністерством закордонних справ, за питаннями міжнародного співробітництва в галузі космосу і за виконанням тієї частини міжнародних програм, які покладені на Францію; надання допомоги державі у визначенні технічних регламентів, що стосуються космічної діяльності; здійснення від імені міністра, відповідального за космічну діяльність, контролю за відповідністю систем і процедур, що застосовуються космічними операторами, технічним регламентам; ведення від імені держави реєстру космічних об'єктів [18].

***Німеччина*. Німецький центр авіації та космонавтики (DLR, Deutsches Zentrum für Luft- und Raumfahrt e.V):** національний центр Німеччини, що здійснює аерокосмічні, енергетичні та транспортні дослідження. DLR відповідальний за планування та здійснення німецької космічної

програми від імені федерального уряду Німеччини. Організує широке коло дослідницьких проєктів, як національного, так і міжнародного рівнів. Крім того, під юрисдикцією Міністерства у справах економіки та кліматичних дій знаходиться **Німецька космічна агенція**. DLR надає агенції адміністративні повноваження в секторі космічної діяльності як адміністративному органу публічного права. Адміністративними завданнями Агенції є: підготовка німецького космічного плану; виконання німецьких космічних програм, зокрема шляхом укладання державних контрактів та надання державних грантів; представлення інтересів Німеччини в космічній галузі на міжнародному рівні, зокрема в Європейському космічному агентстві [21]. Певні повноваження у сфері розповсюдження даних ДЗЗ має також Міністерство економіки та технологій; ці повноваження визначені в окремому законі [20]. Крім того, в 2021 р. під егідою Міністерства оборони Німеччини відкрито Військовий космічний центр, до повноважень якого увійшли захист німецьких військових супутників, відстежування космічного сміття та аналіз розвідувальної діяльності інших держав у космосі.

***Велика Британія*. Космічне агентство Великої Британії (UKSA)**: підрозділ у складі Департаменту бізнесу, енергетики та індустріальної стратегії, відповідальний за виконання функцій Департаменту, на додаток до надання експертних консультацій для сприяння у формуванні політики. Незважаючи на те що Агентство відокремлене в управлінському плані, воно є підзвітним вказаному Департаменту, який також звітує перед Парламентом про виконання завдань, що стоять перед Агентством. Основними функціональними обов'язками Агентства є: надання консультацій щодо виконання космічних програм, зокрема для широкого кола урядових установ та на міжнародному рівні; розроблення політики; реалізація програм місій та можливостей, які підтримують зростання сектору, інвестицій, стійкості та конкурентоспроможності; взаємодія з сектором та налагодження зв'язків для об'єднання промисловості та наукових кіл; представлення Великої Британії у міжнародних космічних програмах; забезпечення ефективного використання коштів космічних програм. У липні 2021 року відповідальність за надання ліцензій на здійснення космічної діяльності відповідно до Закону про космічний простір 1986 року було передано від Агентства до Управління цивільної авіації. Повноваження щодо регулювання запуску, повернення, статусу космодрому та контролю дальності покладено на Державного секретаря з питань транспорту [36].

***Італія*. Італійське космічне агентство (ASI)**: працює під керівництвом Міністерства університетів та досліджень. ASI є національним публічним органом, що входить до числа дослідницьких установ, передбачених Законом від 25 листопада 2016 року, № 218 з наступними змінами та доповненнями. Метою Агентства є сприяння розвитку та поширення наукових і технологічних досліджень у сфері космічної та авіаційної технологій, а також розвиток інноваційних сервісів. Вона підлягає керівництву, координації та нагляду з боку Президента Ради Міністрів або Міністра чи заступника міністра, визначеного відповідно до закону. Міністерство вищої освіти і науки здійснює стратегічне керівництво науковими дослідженнями, які здійснює Агенція. Агенція, зокрема: розвиває наукові та технологічні дослідження; бере участь у роботі Європейського космічного агентства (ESA) на основі керівництва Президента Ради Міністрів або Міністра чи заступника міністра, визначеного міжміністерським комітетом з питань космічних та авіаційних досліджень та міжнародних відносин; просуває та координує присутність Італії у програмах Європейського космічного агентства (ESA), у межах доступних ресурсів, за попередньою згодою Президента Ради Міністрів або Міністра чи заступника міністра, на підставі делегування ними відповідної функції, укладає двосторонні або багатосторонні угоди з організаціями інших країн для участі Італії в програмах або підприємствах у сфері авіаційних та космічних технологій; просуває та реалізує національні наукові дослідження із залученням наукової спільноти, здійснюючи підготовку, координацію і розвиток відповідних програм, зокрема забезпечуючи взаємодію з іншими дослідницькими установами та університетами за укладанням

відповідних угод у формах, передбачених законом, в рамках координації національних досліджень, що забезпечуються Міністерством освіти і науки. Агентство також займається комунікацією та просуванням космічних та авіаційних досліджень і відповідних прикладних послуг, забезпечуючи поширення їхніх економічних і соціальних результатів у межах країни та забезпечуючи використання отриманих знань; просуває, реалізує та фінансує, на основі спеціальних проєктів, ініціативи, що поєднують публічні та приватні наукові космічні дослідження на національному та міжнародному рівнях і відповідні прикладні послуги, забезпечує додаткові ресурси для фінансування спільних проектів; підтримує надання стипендій та наукових грантів та забезпечує підготовку та професійний розвиток персоналу Агентства в галузі наук і технологій та їхнього застосування; просуває ініціативи з технологічного трансферу для забезпечення максимального повернення інвестицій; розробляє та впроваджує технічне регулювання, здійснює інспекційну, сертифікаційну, дозвільну, координаційну та контрольну діяльність; веде національний реєстр об'єктів, запущених у космос [33].

Іспанія. До 2023 р. в Іспанії не було власного космічного агентства**,** хоча Іспанія є одним з визнаних європейських лідерів космічної діяльності, одним із членів-засновників Європейського космічного агентства та має розвинену систему космічних технологій. Наймасштабніші функції в сфері управління космічною діяльністю забезпечував **Національний інститут аерокосмічної техніки (INTA)**: державна науково-дослідна організація, підпорядкована Міністерству оборони Іспанії. INTA відповідає за проведення науково-дослідної діяльності, а також за надання технологічних послуг компаніям галузі, університетам та іншим установам. Серед основних завдань INTA — проведення всіх видів випробувань для перевірки та сертифікації космічних матеріалів, компонентів, обладнання, систем і підсистем; надання технічних консультацій та послуг офіційним установам та організаціям, а також промисловим і технологічним компаніям. Крім цього, INTA виконує функції щодо: підвищення рівня технологій, особливо тих, що визначені політикою наукових досліджень і розвитку Міністерства оборони, шляхом власних наукових і технологічних досліджень і через відповідні обміни та співпрацю з іншими національними та іноземними організаціями та підприємствами; визначення цілей, програм і проєктів; підготовка наукового та технічного персоналу і проведення курсів підвищення кваліфікації, практики і наукових досліджень для стипендіатів, сприяючи їхньому навчанню, кваліфікації і розвитку їхніх здібностей; виконання конкретних програм, визначених Міністерством оборони, а також компетентними органами у сферах науки, технології і інновацій; технічна консультація та надання технологічних послуг; розробка пропозицій для наукових досліджень і технологічного розвитку, які сприяють формулюванню планів і програм Міністерства оборони та інших компетентних органів; сертифікація військової продукції як на національному рівні, так і для підтримки експорту; будь-які інші види діяльності, пов'язані з представництвом в міжнародних космічних організаціях [19]. **Іспанське космічне агентство (AEE — Agencia Espacial Española)** створено у березні 2023 р. під егідою Міністерства науки та інновацій для гарантування стратегічних дій Іспанії в галузі космосу, як з точки зору її технологічного розвитку, так і для використання космосу в таких сферах, як безпека, спостереження за Землею, геолокація і телекомунікації. У Заяві Міністерства щодо створення Агентства наголошено на основних напрямах його діяльності, а саме: допомога та захист суспільства у галузях кібербезпеки, навігації, боротьби зі зміною клімату, моніторинг таких явищ, як засуха або пожежі.

Туреччина. **Турецьке космічне агентство** (TUA) працює під керівництвом Міністерства транспорту й інфраструктури Туреччини. Це міністерство здійснює нагляд за діяльністю Агентства, включно з розробленням національних космічних політик, супутникових технологій та інших космічних ініціатив. Агентство визначає загальні процедури та принципи діяльності, пов'язаної з космічними та авіаційними науками і технологіями, з урахуванням принципів і рекомендацій Ради з питань науки, технологій та інноваційної політики. Агентство також уповноважене:

встановлювати стандарти даних, отриманих у результаті роботи, проведеної в рамках завдань Агентства, забезпечувати обробку, зберігання та використання цих даних у разі потреби, а також регулювати умови їхнього обміну; встановлювати правила та принципи експорту критично важливих космічних та авіаційних технологій країни у координації з відповідними установами та організаціями; проводити дослідження для розробки експериментальних космічних і повітряних апаратів, космічних і наземних систем, підсистем, обладнання та компонентів, спрямованих на дослідження космосу; співпрацювати з університетами, іншими науковими установами та організаціями або закордонними установами для проєктування, розробки та іншого забезпечення необхідних систем і апаратів та координувати виконання необхідних робіт; з урахуванням міжнародних стандартів у галузі космічних та авіаційних наук і технологій, проводити роботу з визначення національних стандартів у координації з відповідними установами та організаціями, зберігаючи при цьому відповідні положення інших нормативних актів; розробляти програми підтримки досліджень і розробок та високотехнологічного підприємництва з метою зменшення залежності від зовнішніх джерел у галузі космічних та авіаційних наук і технологій, підвищення конкурентоспроможності на міжнародному рівні, створення науково-технічної інфраструктури та розвитку будь-яких нових технологій; підтримувати дослідження в галузі астрономії та космічних наук, координувати національні дослідження, підтримувати роботи з розвитку технологій систем спостереження та вимірювань, а також розвивати міжнародну співпрацю; слідкувати за розвитком міжнародного космічного права та співпрацювати з аналогічними іноземними установами, провадити всі види робіт, пов'язаних із космічним законодавством [34].

• АЗІЯ

***Китай*. Китайське національне космічне управління (CNSA)** є агенцією Державного управління з питань науки, техніки та промисловості для національної оборони (SASTIND) Міністерства промисловості та інформаційних технологій Китаю. Організація складається з чотирьох департаментів: загальне планування; системна інженерія; наука, технології та контроль якості; закордонні справи [30]. Вона відповідальна за національну космічну програму та за планування та розвиток космічної діяльності [17].

***Японія*. Японське агентство аерокосмічних досліджень (JAXA)**: підпорядковується Міністерству освіти, культури, спорту, науки та технологій (MEXT). Агентство має на меті сприяння розвитку академічних досліджень в університетах та інших інститутах, підвищення рівня космічної науки і техніки, а також авіаційної науки і техніки, сприяння використанню та розвитку космосу шляхом всебічного проведення наукових досліджень у сфері космічної науки і техніки; а також сприяння розробці, запуску, супроводу та експлуатації супутників тощо [24]. Особа, яка має намір здійснювати управління космічним апаратом, розташованим в Японії, або на борту морського чи повітряного судна, зареєстрованого в Японії, або на борту космічного апарата, повинна отримати ліцензію від Прем'єр-міністра для кожного з таких космічних апаратів. Прем'єр-міністр також сертифікує відповідність стартового майданчика, розташованого в Японії або морського чи повітряного судна під юрисдикцією Японії [25].

***Індія*. Індійська організація космічних досліджень (ISRO)**: працює під керівництвом Департаменту космосу, який безпосередньо підпорядковується Прем'єр-міністру Індії. Вона відповідальна за проведення космічних досліджень, а також розробку та застосування космічних технологій для національного розвитку. Має такі повноваження: здійснювати прикладні дослідження та розробку новітніх систем з метою збереження переваги Індії у сфері космічної інфраструктури, космічних перевезень, послуг та польотів людини в космос; обмінюватися технологіями, продуктами, процесами та передовим досвідом з неурядовими організаціями та/або державними компаніями; забезпечувати відкритий доступ до даних із супутників дистанційного зондування Землі Агентства; робити доступними архівні супутникові дані та тематичні дані з супутників ДЗЗ на «вільній та відкритій» осно-

ві для подальшого створення доданої вартості та для досліджень; продемонструвати можливість польотів людини в космос; визначити та розробити рамки співпраці для наукових досліджень у міждисциплінарних галузях, пов'язаних з космічною діяльністю; проводити дослідження та місії з використання ресурсів *in-situ*, космічної розвідки та інших аспектів позаземної придатності для життя; сприяти співпраці та партнерству з промисловістю та науковими колами. Іншою організацією у сфері управління космічною діяльністю є **IN-SPACE** — це автономна урядова організація, уповноважена сприяти, контролювати, спрямовувати та санкціонувати космічну діяльність в країні. З цією метою IN-SPACE періодично видає керівні принципи і процедури, які серед іншого мають сприяти спрощенню ведення бізнесу. На IN-SPACE покладаються такі обв'язки: діяти як агентство «єдиного вікна» для видачі дозволів на здійснення космічної діяльності державних установ, а також недержавних суб'єктів господарювання, згідно з відповідними урядовими директивами, з урахуванням питань безпеки, міжнародних зобов'язань та/або міркувань зовнішньої політики; сприяти створенню промислових кластерів / зон / виробничих хабів / технічних центрів для космічного сектору; працювати з промисловістю — як національною, так і зарубіжною — для просування визначених видів космічної діяльності та утвердження Індії як кращого постачальника послуг; працювати з науковими колами з метою розширення космічної екосистеми та налагодження зв'язків між промисловістю та науковими колами; визначати рамки для розроблення стандартів космічної галузі на основі глобальних орієнтирів; забезпечувати рівні умови для використання всіх об'єктів, створених за рахунок державних коштів шляхом визначення пріоритетності їхнього використання державними та недержавними установами; забезпечувати легкий доступ державних установ та неурядових організацій до даних ДЗЗ, зібраних за рахунок державних коштів; уможливити обмін передовим досвідом з приватними організаціями для створення сприятливої технологічної екосистеми; надавати дозвіл на використання космічних об'єктів для надання послуг зв'язку/мовлення на території Індії або з неї в координації з іншими зацікавленими департаментами уряду Індії (регулюється правилами, положеннями та політикою Міністерства інформації та телерадіомовлення, Департаменту телекомунікацій Міністерства зв'язку); визначати технології, розроблені Агентством, які готові до передачі, та сприяти їхній передачі; видавати керівні принципи щодо дотримання вимог безпеки та захисту космічних об'єктів; встановлювати керівні принципи для вирішення аспектів відповідальності, що виникають у зв'язку з потенційною шкодою, заподіяною космічною діяльністю; забезпечувати реєстрацію та надання необхідних дозволів для будь-якого космічного об'єкта, призначеного для запуску; вести перелік видів космічної діяльності, які потребують дозволу. Крім того, до органів управління космічною діяльністю з наглядовими повноваженнями можна віднести т. з. **Космічний департамент,** до завдань якого входить: здійснювати нагляд за розподілом обов'язків, визначених у космічній політиці, а також забезпечувати, щоб зацікавлені сторони мали належні повноваження для виконання своїх функцій без дублювання; забезпечувати підтримку існуючих і майбутніх супутникових угруповань, супутникових центрів та наземних сегментів для безперервної та гарантованої доступності даних ДЗЗ наземних сегментів для безперервної та гарантованої доступності сигналів вільної та захищеної навігації, створити відповідний механізм для вирішення будь-яких спорів, що виникають у зв'язку з космічною діяльністю тощо [22].

***Південна Корея*. Національний космічний комітет Республіки Корея** підпорядкований безпосередньо Президенту Республіки і має широкі повноваження, що стосуються розвитку космічної діяльності, включаючи розробку Базового плану. Комітет розробляє такі документи: Базовий план (документ на кшталт космічної програми в Україні); першочергові урядові політики, що мають стосунок до Базового плану. Крім того, він здійснює такі функції: призначення інститутів космічного розвитку та управління ними; оцінка використання та управління проєктами космічного розвитку; формування фінансових

ресурсів, необхідних для проєктів розвитку космосу та інвестиційного плану; дозвіл на запуск космічних об'єктів. Головою Комітету є Міністр науки і технологій. Міністр науки і технологій може вжити заходів, таких як призначення або створення агентства, відповідального за сприяння поширенню та використанню супутникової інформації, отриманої штучними супутниками, розробленими відповідно до Базового плану. У цьому випадку географічна інформація, що має відношення до Закону про створення та використання національної географічної інформаційної системи, обговорюється з Міністром будівництва та транспорту. Міністр науки і технологій може створити Інститут розвитку космосу, що виконує такі проєкти: виконання Базового плану; комплексна розробка, запуск та експлуатація космічних об'єктів; інші питання, пов'язані з проєктами розвитку космічної діяльності, визначені Указом Президента [29].

***Ізраїль*. Ізраїльське космічне агентство (ISA)**: підпорядковується Міністерству інновацій, науки та технологій. До повноважень Агентства належить розвиток космічних інновацій, взаємодія зі стартап-середовищем, міжнародна співпраця та застосування космічних послуг для суспільних цілей. Відповідно до Закону «Про Ізраїльське космічне агентство» № 5743 від 1983 р., Агентство відповідає за розроблення національної космічної політики та стратегій у координації з відповідними державними міністерствами та відомствами; воно має повноваження регулювати космічну діяльність, включаючи надання дозволів на запуск супутників, космічні місії та пов'язані з ними операції, забезпечуючи дотримання національного законодавства та міжнародних договорів [23].

***Об'єднані Арабські Емірати*. Космічне агентство ОАЕ**: підзвітне Кабінету Міністрів ОАЕ. Згідно з федеральним декретом-законом № (47) від 2023 року, до повноважень Агентства належать: розроблення пропозицій щодо політики, стратегій та законодавства, пов'язаних з космічною діяльністю, а також нагляд за їхньою реалізацією після затвердження; видача погоджень та дозволів на здійснення космічної діяльності та інших видів діяльності, пов'язаних з космічним сектором, згідно з відповідним законодавством; вивчення, затвердження та регулювання процесу фінансування Національного космічного фонду космічної діяльності та інших видів діяльності, пов'язаних з космічною сферою; сприяння, участь або реалізація національних або міжнародних проєктів у космічній сфері; надання технічної та консультативної підтримки суб'єктам, пов'язаним з космічним сектором держави; підтримка наукової діяльності в космічному секторі та сприяння забезпеченню можливостей для проведення відповідних наукових місій шляхом координації із зацікавленими організаціями в державі та за її межами (у координації з Міністерством закордонних справ) [35].

• АФРИКА

***Південна Африка*. Південноафриканське національне космічне агентство (SANSA)**: працює під керівництвом Міністерства науки і технологій. Має визначати національні стратегії космічної науки і технологій, щоб втілити в життя національну космічну політику, передбачену Законом про космічну діяльність. На Агентство покладено такі функції: здійснювати космічну програму відповідно до політики, визначеної Законом про космічну діяльність; консультувати Міністра з усіх питань розроблення національних стратегій і програм у галузі космічної науки і техніки; реалізовувати національну стратегію в галузі космічної науки і техніки; отримувати й розповсюджувати космічні супутникові знімки для будь-якого державного органу [31]. Космічну політику реалізує **Південноафриканська рада з космічних справ**, що виконує такі завдання: консультування Міністра торгівлі й підприємництва з будь-яких питань, що можуть мати вплив на космічну діяльність; заслуховування заяв будь-якої особи щодо космічної діяльності в Республіці; здійснення нагляду, що випливає з міжнародних конвенцій, договорів і угод, що стосуються космічної діяльності, укладених або ратифікованих Урядом Республіки; видача ліцензій, а також їхнє призупинення чи відкликання тощо [32].

***Нігерія*. Національне агентство космічних досліджень і розробок (NASRDA)** має такі повноваження: розроблення національних стратегій використання космічного простору і включення їх до

загальних стратегій національного розвитку, а також реалізація стратегій сприяння участі приватного сектору в космічній галузі; створення відповідних центрів та підрозділів з метою виконання національної космічної програми та здійснення нагляду за їхньою діяльністю; створення інформаційної мережі для сприяння обміну інформацією з метою полегшення комунікації та передачі даних, що стосуються діяльності Агентства; зберігання усіх супутникових даних над територією Нігерії, і, відповідно, будь-яке співробітництво та консультації з питань, пов'язаних з космічними даними в Нігерії; перегляд національної політики в галузі космосу, включаючи довгострокові цілі, та розробка стратегії з національних космічних питань. Підпорядковується **Національній космічній раді**, до складу якої входять Президент та ряд міністрів. Національна космічна рада має такі повноваження: затверджувати відкриття звичайних та резидентних рахунків для Агентства у визнаних банківських установах Нігерії, за умови дотримання у будь-який час чинних урядових постанов; надавати дозвіл Агентству вступати у науково-дослідні та виробничі партнерські зв'язки з будь-якою компанією, неурядовою організацією, фірмою або фізичною особою; призначати технічних консультантів для надання йому консультацій, залежно від необхідності та ситуації. Ліцензії на провадження космічної діяльності видаються Радою за рекомендацією Агентства [28].

• **АВСТРАЛІЯ ТА ОКЕАНІЯ**

***Австралія*. Австралійське космічне агентство (ASA)**: працює під керівництвом Департаменту промисловості, науки, енергетики та ресурсів. Агентство здійснює оперативний контроль супутників (встановлення та втрата комунікації, маневрування, тощо). Міністерство відповідає за дозвільну процедуру. При цьому Міністр має право делегувати певні свої функції Голові Агентства (Загальні правила космічних запусків та повернення, 2019) [14].

***Нова Зеландія*. Космічне агентство Нової Зеландії**: працює під керівництвом Міністерства бізнесу, інновацій та зайнятості (MBIE). Це міністерство здійснює нагляд за діяльністю Агентства, включаючи розробку національних космічних політик, супутникових технологій та інших космічних ініціатив. Міністерство надає рекомендації щодо регулювання космічної діяльності, інформацію з отримання ліцензій та дозволів. Але основним державним регулятором космічної діяльності є Генерал-губернатор, який може делегувати відповідні функції щодо видачі ліцензій і дозволів (Закон про відкритий космос та діяльність на великих висотах, 2017) [27].

ВИСНОВКИ

Детальний аналіз структури зарубіжних систем управління космічною галуззю свідчить про значні відмінності між ними.

При цьому звертає на себе увагу, що одноланкові системи управління космічною діяльністю, тобто такі, де є єдине космічне агентство, безпосередньо підпорядковане очільнику держави — президенту, уряду або іншому вищому органу виконавчої влади, зазвичай функціонують в державах, де космосу надається пріоритетне значення в забезпеченні сталого розвитку. Це, зокрема, НАСА в США, державна корпорація «Роскосмос» в рф, Департамент космосу в Індії, Космічне агентство в Об'єднаних Арабських Еміратах, Національний космічний комітет у Південній Кореї та деякі інші.

У переважній же більшості держав, де створені та функціонують органи управління космічною галуззю, вони включені до системи різного роду міністерств, вибір яких зазвичай пов'язаний з основною спрямованістю космічної діяльності певної держави. При цьому звертає на себе увагу пов'язаність космічних агентств більшості космічних держав (зокрема Канади, Бразилії, Ізраїлю, Південної Африки, Австралії, Нової Зеландії, значною мірою Китаю) з ЦОВВ, відповідальним за науково-технологічний розвиток.

Цікавою є організація управління космічною діяльністю Франції, де Національний центр космічних досліджень (CNES) перебуває під спільним управлінням Міністерства досліджень та Міністерства збройних сил. Досить складною є організація управління космічною діяльністю в Німеччині. У Великій Британії Космічне агентство (UKSA) є підрозділом у складі Департаменту бізнесу, енергетики та індустріальної стра-

тегії. Основна спрямованість космічної діяльності Італійського космічного агентства (ASI) пов'язана з науковими дослідженнями, тому не випадково цей орган працює під керівництвом Міністерства університетів та досліджень. Японське агентство аерокосмічних досліджень (JAXA) підпорядковується Міністерству освіти, культури, спорту, науки та технологій (MEXT). А Турецьке космічне агентство (TUA) працює під керівництвом Міністерства транспорту й інфраструктури. Разом з тим варто звернути увагу на досвід тих держав, які не обмежуються віднесенням космічної діяльності до компетенції лише двох органів виконавчої влади, але й для надання адміністративних послуг космічного характеру, зокрема спрощення видачі дозволів та залучення інвестицій, створюють спеціальні органи (як IN-SPACE в Індії) або організація наукових космічних досліджень доручається спеціалізованим органам (як, наприклад, у Південній Кореї).

Різноплановість управлінських моделей в організації космічної діяльності за кордоном виводить на другий план питання про доцільність одно- або дволанкової системи управління космічною галуззю, з'ясування переваг чи недоліків двох відповідних підходів як таких, переносячи вістря проблеми на структурно-функціональну організацію системи, оптимальний розподіл компетенції між її ланками — у випадку підпорядкування космічного агентства певному міністерству.

Виходячи з цього, можна зробити такі висновки.

1. В українській моделі організації управління космічною діяльністю, яка відповідає Закону України «Про центральні органи виконавчої влади», дволанкова структура відображає загальну логіку, згідно з якою формування політики належить міністерству, а реалізація функцій у межах цієї політики — адміністративному органу — агентству.

2. Саме до повноважень космічного агентства, а не міністерства, у більшості країн світу належать функції адміністрування, тобто видачі дозволів, сертифікація, реєстрація космічних об'єктів (за деякими виключеннями, як у Великій Британії, Новій Зеландії, Нігерії), міжнародна кооперація (у взаємодії з міністерством закордонних справ), залучення інвестицій, взаємодія з науково-дослідними центрами та університетами для трансферу знань та технологій, координація з неурядовими організаціями, стартап-середовищем, та космічними підприємствами щодо реалізації космічних проєктів.

3. У чинному законодавстві України залишаються суттєві неузгодженості та суперечності у визначенні структурно-функціональної організації управління космічною діяльністю. Вони мають бути невідкладно усунуті, насамперед шляхом внесення змін до Закону України «Про космічну діяльність». При цьому у правотворчій роботі має бути дотриманий принцип правової визначеності, а також основний принцип організації системи ЦОВВ в Україні: за Мінстратегпромом мають залишитись повноваження, пов'язані з забезпеченням формування державної політики у сфері космічної діяльності, а за ДКАУ — більшість функцій реалізації відповідної політики, насамперед пов'язаних з адмініструванням, тобто видача дозволів, облік декларацій, сертифікація, реєстрація космічних об'єктів, нагляд за зовнішньоекономічною діяльністю, а також здійснення інших адміністративних функцій, міжнародна кооперація (у взаємодії з МЗС), залучення інвестицій, взаємодія з науково-дослідними центрами та університетами для трансферу знань та технологій, координація з неурядовими організаціями, стартап-середовищем та космічними підприємствами щодо реалізації космічних проєктів. За Мінстратегпромом слід залишити повноваження щодо визначення космічної політики, розроблення Загальнонаціональної космічної програми, організації законотворчої роботи та деякі інші.

4. Окремо слід зауважити, що координація науково-дослідної діяльності у сфері космонавтики в державі може бути покладена на Національну академію наук України, де протягом багатьох років ефективно функціонує Рада з космічних досліджень, яка могла б виступати як організаційна структура, що взаємодіятиме з ДКАУ у питаннях трансферу наукових досліджень для реалізації космічних програм, а також поширення наукових знань про космос.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богачова Л. Л. Принцип правової визначеності в європейському і національному праві (змістовна характеристика). *Теорія і практика правознавства: електронне наук. фахове видання Нац. ун-ту «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого»*. 2013. Вип. 2. С. 53—55. URL: http://nauka.jur-academy.kharkov.ua/download/el_zbirnik/2.2013/48_1.pdf (дата звернення: 11.09.2024).
2. Деякі питання Міністерства з питань стратегічних галузей промисловості України: Постанова Кабінету Міністрів № 819 від 07.09.2020 з наступними змінами. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/819-2020-%D0%BF#Text (дата звернення: 11.09.2024).
3. Матвєєва Ю. І. Принцип правової визначеності як один із аспектів верховенства права. Порівняльне правознавство: сучасний стан і перспективи розвитку: зб. ст. К., 2010.
4. Приймак А. М. Принцип правової визначеності: поняття та окремі аспекти. *Наук. записки Нац. ун-ту «Києво-Могилянська академія»*. 2010. **103**: Юридичні науки. С. 53—55.
5. Про затвердження Положення про Державне космічне агентство України: Постанова Кабінету Міністрів України № 281 від 14.05.2015. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/281-2015-%D0%BF#Text (дата звернення: 11.09.2024).
6. Про космічну діяльність. Закон України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/502/96-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення: 11.09.2024).
7. Про правотворчу діяльність. Закон України від 24.08.2023. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/521390___758424 (дата звернення: 11.09.2024).
8. Про створення Національного космічного агентства України: Указ Президента України від 29.02.1992. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/117/92#Text (дата звернення: 11.09.2024).
9. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17#Text (дата звернення: 11.09.2024).
10. Тарнавська Н. П., Пушкар Р. М. Менеджмент: теорія та практика. Тернопіль: Карт-бланш, 1997. 456 с. С. 210—211.
11. Фрицький О. Ф. Конституційне право України. К.: Юрінком Інтер, 2002. 536 с. С. 240—244.
12. Цвєтков В. В., Селіванов В. М., Скрипнюк О. В. *Державне управління і політика*: монографія. Київ: Вид-во «Абрис», 2006. 312 с.
13. Argentina — Decree 995/1991. URL: https://astro.unoosa.org/astro/national-law-details-page.html?page=/definitions/law/data/argentina_-_decree_9951991.html (дата звернення: 11.09.2024).
14. Australian Space Launches and Returns (General Rules). URL: https://astro.unoosa.org/astro/national-law-details-page.html?page=/definitions/law/data/australia_-_space_launches_and_returns_general_rules_2019.html (дата звернення: 11.09.2024).
15. Brazilian Space Agency. URL: https://www.gov.br/aeb/pt-br/centrais-de-conteudo/publicacoes/LivretoBrazilianSpaceAgency.pdf (дата звернення: 11.09.2024).
16. Canadian Space Agency Act. URL: https://astro.unoosa.org/astro/national-law-details-page.html?page=/definitions/law/data/canada_-_canadian_space_agency_act.html (дата звернення: 11.09.2024).
17. China's Space Program: A 2021 Perspective. URL: http://www.gov.cn (дата звернення: 11.09.2024).
18. Code de la recherche. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section_lc/LEGITEXT000006071190/LEGISCTA000006151301/2024-01-01/#LEGISCTA000019921398 (дата звернення: 11.09.2024).
19. Estatuto INTA 2015. URL: https://www.inta.es/export/sites/default/.galleries/Galeria-pdfs-Noticias-2017/ESTATUTO-INTA-2015.pdf (дата звернення: 11.09.2024).
20. Germany — Remote Sensing Act. URL: https://astro.unoosa.org/astro/national-law-details-page.html?page=/definitions/law/data/germany_-_remote_sensing_act.html (дата звернення: 11.09.2024).
21. Germany — Transfer of Administrative Functions in the Sector of Outer Space Activities. URL: https://astro.unoosa.org/astro/national-law-details-page.html?page=/definitions/law/data/germany_-_transfer_of_administrative_functions_in_the_sector_of_outer_space_activities.html (дата звернення: 11.09.2024).
22. Indian Space Policy 2023. URL: https://www.isro.gov.in/media_isro/pdf/IndianSpacePolicy2023.pdf (дата звернення: 11.09.2024).
23. Israel Space Agency. URL: https://www.gov.il/en/departments/Units/most_isa1 (дата звернення: 11.09.2024).
24. Japan — Act No. 161. URL: https://astro.unoosa.org/astro/national-law-details-page.html?page=/definitions/law/data/japan_-_act_no._161.html (дата звернення: 11.09.2024).
25. Japan — Act No. 76. URL: https://astro.unoosa.org/astro/national-law-details-page.html?page=/definitions/law/data/japan_-_act_no._76.html (дата звернення: 11.09.2024).
26. NASA Organization. URL: https://www.nasa.gov/organization/ (дата звернення: 11.09.2024).

27. New Zealand — Outer Space and High-Altitude Activities Act 2017. URL: https://astro.unoosa.org/astro/national-law-details-page.html?page=/definitions/law/data/new_zealand_-_outer_space_and_high-altitude_activities_act_2017.html (дата звернення: 11.09.2024).
28. Nigeria — NASRDA Act. URL: https://astro.unoosa.org/astro/national-law-details-page.html?page=/definitions/law/data/nigeria_-_nasrda_act.html (дата звернення: 11.09.2024).
29. ROK — Space Development Promotion Act. URL: https://astro.unoosa.org/astro/national-law-details-page.html?page=/definitions/law/data/rok_-_space_development_promotion_act.html (дата звернення: 11.09.2024).
30. Shenzhou. URL: https://www.britannica.com/technology/Shenzhou (дата звернення: 11.09.2024).
31. South Africa — South African National Space Agency Act 2008. URL: https://astro.unoosa.org/astro/national-law-details-page.html?page=/definitions/law/data/south_africa_-south_african_national_space_agency_act_2008.html (дата звернення: 11.09.2024).
32. South Africa — Space Affairs Act. URL: https://astro.unoosa.org/astro/national-law-details-page.html?page=/definitions/law/data/south_africa_-_space_affairs_act.html (дата звернення: 11.09.2024).
33. Statuto Agenzia Spaziale Italiana. URL: https://www.asi.it/wp-content/uploads/2024/02/Statuto-Agenzia-Spaziale-Italiana.pdf (дата звернення: 11.09.2024).
34. Turkish Space Agency Document. URL: https://cdn.tua.gov.tr/601fb21b84eb6.pdf (дата звернення: 11.09.2024).
35. UAE Space Agency. URL: https://space.gov.ae/en/about-us/about-the-agency (дата звернення: 11.09.2024).
36. UK Space Agency Framework Document. URL: https://www.gov.uk/government/publications/uk-space-agency-framework-document/uk-space-agency-framework-document (дата звернення: 11.09.2024).
37. United States — National Aeronautics and Space Act. URL: https://history.nasa.gov/spaceact.html (дата звернення: 11.09.2024).

REFERENCES

1. Bohachova L. L. (2013). Principle of Legal Certainty in European and National Law (Substantive Characteristics). *Theory and Practice of Law*: Electronic Scientific J. National University «Yaroslav the Wise Law Academy of Ukraine», No. 2, 53—55. URL: http://nauka.jur-academy.kharkov.ua/download/el_zbirnik/2.2013/48_1.pdf (Last accessed: 11.09.24).
2. Certain Issues of the Ministry for Strategic Industries of Ukraine: Resolution of the Cabinet of Ministers No. 819 from 07.09.2020 with subsequent amendments. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/819-2020-%D0%BF#Text (Last accessed: 11.09.24).
3. Matvieieva Yu. I. (2010). The Principle of Legal Certainty as One of the Aspects of the Rule of Law. Comparative Law: Current State and Development Prospects: Collection of Articles. Kyiv.
4. Pryimak A. M. (2010). The Principle of Legal Certainty: Concept and Certain Aspects. S*cientific Notes of National University «Kyiv-Mohyla Academy*,» **103**: Legal Sciences, 53—55.
5. On the Approval of the Regulations of the State Space Agency of Ukraine: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 281 from 14.05.2015. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/281-2015-%D0%BF#Text (Last accessed: 11.09.24).
6. On Space Activities: Law of Ukraine. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/502/96-%D0%B2%D1%80#Text (Last accessed: 11.09.24).
7. On Lawmaking Activity: Law of Ukraine from 24.08.2023. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/521390___758424 (Last accessed: 11.09.24).
8. On the Establishment of the National Space Agency of Ukraine: Decree of the President of Ukraine from 29.02.1992. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/117/92#Text (Last accessed: 11.09.24).
9. On Central Executive Bodies: Law of Ukraine. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17#Text (Last accessed: 11.09.24).
10. Tarnavska N. P., Pushkar P. M. (1997). Management: Theory and Practice. Ternopil: Kart-blansh, 456 p.
11. Fritsky O. F. (2002). Constitutional Law of Ukraine. Kyiv: Yurinkom Inter, 536 p.
12. Tsvietkov V. V., Selivanov V. M., Skrypniuk O. V. (2006). *State Governance and Politics*: Monograph. Kyiv: Abris, 312 p.
13. Argentina — Decree 995/1991. URL: https://astro.unoosa.org/astro/national-law-details-page.html?page=/definitions/law/data/argentina_-_decree_9951991.html (Last accessed: 11.09.24).
14. Australian Space Launches and Returns (General Rules) 2019. URL: https://astro.unoosa.org/astro/national-law-details-page.html?page=/definitions/law/data/australia_-_space_launches_and_returns_general_rules_2019.html (Last accessed: 11.09.24).
15. Brazilian Space Agency. URL: https://www.gov.br/aeb/pt-br/centrais-de-conteudo/publicacoes/LivretoBrazilianSpaceAgency.pdf (Last accessed: 11.09.24).
16. Canadian Space Agency Act. URL: https://astro.unoosa.org/astro/national-law-details-page.html?page=/definitions/law/data/canada_-_canadian_space_agency_act.html (Last accessed: 11.09.24).

17. China's Space Program: A 2021 Perspective. URL: http://www.gov.cn (Last accessed: 11.09.24).
18. Code of research. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section_lc/LEGITEXT000006071190/LEGISCTA000006151301/2024-01-01/#LEGISCTA000019921398 (Last accessed: 11.09.24).
19. Charte of INTA 2015. URL: https://www.inta.es/export/sites/default/.galleries/Galeria-pdfs-Noticias-2017/ESTATUTO-INTA-2015.pdf (Last accessed: 11.09.24).
20. Germany — Remote Sensing Act. URL: https://astro.unoosa.org/astro/national-law-details-page.html?page=/definitions/law/data/germany_-_remote_sensing_act.html (Last accessed: 11.09.24).
21. Germany — Transfer of Administrative Functions in the Sector of Outer Space Activities. URL: https://astro.unoosa.org/astro/national-law-details-page.html?page=/definitions/law/data/germany_-_transfer_of_administrative_functions_in_the_sector_of_outer_space_activities.html (Last accessed: 11.09.24).
22. Indian Space Policy 2023. URL: https://www.isro.gov.in/media_isro/pdf/IndianSpacePolicy2023.pdf (Last accessed: 11.09.24).
23. Israel Space Agency. URL: https://www.gov.il/en/departments/Units/most_isa1 (Last accessed: 11.09.24).
24. Japan — Act No. 161. URL: https://astro.unoosa.org/astro/national-law-details-page.html?page=/definitions/law/data/japan_-_act_no._161.html (Last accessed: 11.09.24).
25. Japan — Act No. 76. URL: https://astro.unoosa.org/astro/national-law-details-page.html?page=/definitions/law/data/japan_-_act_no._76.html (Last accessed: 11.09.24).
26. NASA Organization. URL: https://www.nasa.gov/organization/ (Last accessed: 11.09.24).
27. New Zealand — Outer Space and High-Altitude Activities Act 2017. URL: https://astro.unoosa.org/astro/national-law-details-page.html?page=/definitions/law/data/new_zealand_-_outer_space_and_high-altitude_activities_act_2017.html (Last accessed: 11.09.24).
28. Nigeria — NASRDA Act. URL: https://astro.unoosa.org/astro/national-law-details-page.html?page=/definitions/law/data/nigeria_-_nasrda_act.html (Last accessed: 11.09.24).
29. ROK — Space Development Promotion Act. URL: https://astro.unoosa.org/astro/national-law-details-page.html?page=/definitions/law/data/rok_-_space_development_promotion_act.html (Last accessed: 11.09.24).
30. Shenzhou. URL: https://www.britannica.com/technology/Shenzhou (Last accessed: 11.09.24).
31. South Africa — South African National Space Agency Act 2008. URL: https://astro.unoosa.org/astro/national-law-details-page.html?page=/definitions/law/data/south_africa_-south_african_national_space_agency_act_2008.html (Last accessed: 11.09.24).
32. South Africa — Space Affairs Act. URL: https://astro.unoosa.org/astro/national-law-details-page.html?page=/definitions/law/data/south_africa_-_space_affairs_act.html (Last accessed: 11.09.24).
33. Statuto Agenzia Spaziale Italiana. URL: https://www.asi.it/wp-content/uploads/2024/02/Statuto-Agenzia-Spaziale-Italiana.pdf (Last accessed: 11.09.24).
34. Turkish Space Agency Document. URL: https://cdn.tua.gov.tr/601fb21b84eb6.pdf (Last accessed: 11.09.24).
35. UAE Space Agency. URL: https://space.gov.ae/en/about-us/about-the-agency (Last accessed: 11.09.24).
36. UK Space Agency Framework Document. URL: https://www.gov.uk/government/publications/uk-space-cy-framework-document/uk-space-agency-framework-document (Last accessed: 11.09.24).
37. United States — National Aeronautics and Space Act. URL: https://history.nasa.gov/spaceact.html (Last accessed: 11.09.24).

Стаття надійшла до редакції 24.08.2024 *Received 24.08.2024*
Після доопрацювання 11.09.2024 *Revised 11.09.2024*
Прийнято до друку 11.09.2024 *Accepted 11.09.2024*

N. R. Malysheva, Deputy Director of the International Center for Space Law, Doctor of Law,
Professor, Academician of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine
ORCID: 0000-0001-6630-227X
E-mail: nataliia_malysheva@ukr.net
A. M. Hurova, Research Fellow, PhD in Law
ORCID: 0000-0003-4134-761X
E-mail: a.m.hurova@gmail.com

V. M. Koretsky Institute of State and Law of the National Academy of Sciences of Ukraine
4, Triokhsviatytelska Str., Kyiv, 01601 Ukraine

STATE GOVERNANCE OF SPACE ACTIVITIES: THE GLOBAL EXPERIENCE FOR UKRAINE

The article is devoted to the analysis of the organization of state governance of space activities in Ukraine and in the world. The authors emphasize that proper organization of governance implies the existence of structures capable of performing relevant tasks that meet the socio-economic, environmental and cultural needs of the state, as well as the requirements for ensuring its security and defense. The effectiveness of public administration depends on a clear division of functions and powers between management structures, as well as compliance with the principles of subsidiarity and legal certainty which prevent duplication of powers and optimizes the use of resources.

The article examines various approaches to the organization of space management in the world's leading space powers, such as the United States, Canada, France, Germany, the United Kingdom, Italy, Spain, Turkey, China, Japan, India, South Korea, Israel, the United Arab Emirates, South Africa, Nigeria, Australia, and New Zealand. It is noted that single-tier management systems, where there is a single space agency directly subordinated to the highest executive body, operate in states where space activities are a priority for sustainable development. In most countries, however, space agencies are integrated into the system of ministries responsible for broader development areas.

Analyzing the system of space activity management in Ukraine, the authors note that it has undergone numerous transformations over the past 30 years, but is not effective today. This is largely due to the imperfect legal regulation of the relevant relations, the presence of a large number of regulatory inconsistencies and contradictions. The authors propose ways to improve the structural and functional support of this system, taking into account both our own historical experience, domestic needs, opportunities and challenges, and maximizing the use of positive foreign experience.

Keywords: public administration, space activities, two-tier management system, SSAU, Ministry of Strategic Industries, principle of legal certainty.